

NAJNOVIJA OVLAŠTENJA I POVLASTICE BISKUPA

MOTUPROPRIJ PAPE PAVLA VI »PASTORALE MUNUS«

Dr. Franjo CVETAN

U duhu i u namjerama II vatikanskog općeg sabora, da se Crkva »podanašnji« i da se vrhovna crkvena uprava »decentralizira«, upućuje papa Pavao VI biskupima apostolsko pismo *Pastorale munus* Motu proprio, u kojem podjeljuje svim biskupima različita ovlaštenja i povlastice (*facultates et privilegia*).¹

Papa Pavao VI izdaje taj Motuproprij 30. studenoga 1963., dakle pod konac drugog zasjedanja sabora, a prije svoga povijesnoga puta u Svetu zemlju.

Ovlaštenja i povlastice navedene u tom Motupropriju podjeljuje vrhovni crkveni poglavar svima biskupima bilo Zapadne bilo Istočne Crkve. To se može zaključiti iz riječi samog Motuproprija: »Pro Nostra reverentia atque caritate erga singulos catholicae Ecclesiae Episcopos, motu proprio ac Nostra Apostolica Auctoritate decernimus atque statuimus...« Istina, stručni su nazivi u Motupropriju uzeti iz zakonodavstva Zapadne Crkve, ali se zato ne može protivno zaključiti i ustvrditi.²

Motiv ili razlog za ovo najnovije podjeljivanje ovlaštenja i povlastica, kako sam papa kaže u Motupropriju, bio je taj, da »episcopalis dignitas in sua luce ponatur simul pastorale munus efficacius expediti-usque reddatur«.

Doduše, pojedina ovlaštenja u našem Motupropriju jesu u stvari ista kao i ona u t. zv. »Facultates quinquennales« (petogodišnje ovlasti), koje daje Sveta Stolica našim biskupima putem Svetog Zbora Konzistorijalnog; ista su kao i u t. zv. »Facultates decennales« (desetgodišnje ovlasti), koje dobivaju neki naši biskupi po formuli »extra ordinem« od Svetog Zbora za širenje Vjere, jer posebnom odredbom Svete Stolice još uvijek spadaju pod taj Sveti Zbor.³

Neka su ovlaštenja dakle sadržajem ista i u našem Motupropriju i u petgodišnjim odnosno desetgodišnjim ovlastima, ali je ipak među

1. AAS 1964, str. 5—12.

2. BELLUCO B., *Novissimac Ordinariorum locorum facultates*, Romae 1964, str. 48 s; usp. također ROMITA FL. u *Monitor Ecclesiasticus*, god. 1963, fasc. IV, str. 544. Protivno mišljenje zastupa BUIJS L., *Facultates et privilegia Episcoporum*, Romae 1964, str. 4 s.

3. VERMEERSCH-CREUSEN, *Epitome Juris Canonici*, Mechliniae-Romae 1933, t. 15, str. 641.

njima razlika obzirom na vlast, kakvu imaju biskupi kod upotrebe tih ovlaštenja.

Petogodišnje i desetogodišnje ovlasti dobili su biskupi od Svete Stolice kao povjerenu (delegiranu) vlast. Ovlaštenja pak i povlastice dane Motuproprijem *iure* pripadaju biskupima; dakle na temelju prava. To se izričito vidi iz samog Motuproprija. Gledom na ovlaštenja u Motupropriju stoji: »huiusmodi facultates, quas Episcopis residenti-alibus iure competere declaramus« i iz naslova pod I »Facultates, quae iure Episcopo residentiali competunt...« Prema tome u smislu sadašnjeg kanonskog prava ovlaštenja se odnose na redovnu vlast (potestatem ordinariam). Što se pak povlastica tiče, koje su dane biskupima, one se izjednačuju s povlasticama, koje biskupi imaju i uživaju po Kodeksu kanonskog prava, a to vidimo u Motupropriju iz naslova pod II »Privilegia quae, praeter alia in Codice iuris canonici suis in titulis enumerata, omnibus Episcopis... competunt...« Prema tome u smislu današnjeg kanonskog prava ove povlastice pripadaju biskupima kao privilegia a iure delegata. O tome će biti još nešto govora.

Spomenuto, je da Motuproprij *Pastorale munus* nosi nadnevak 30. studenoga 1963. Međutim praznovanje (vacatio) ovog zakona je vrlo kratko određeno. U samom Motupropriju stoji, da stupa na snagu 8. prosinca 1963. (ut a die VIII mensis Decembris huius anni 1963 Episcopi statim legitime uti valeant facultatibus et privilegiis).

Netko bi mogao držati, da su ovim Motuproprijem dokinute ili izmijenjene dosadašnje trajne ovlasti (facultates habituales) bilo redovne na pr. petgodišnje bilo posebne. No to ne stoji s razloga, jer u našem Motupropriju ne postoji zaporka (clausula), koja bi se u bilo čemu odnosila na dosadašnje trajne ovlasti, a još manje da bi ih dokidala ili mijenjala. Stoga one ostaju i dalje na snazi.

Ovim je ukratko rečeno o samom sadržaju Motuproprija. Smatram potrebnim, da još nešto općenito kažem najprije o ovlaštenjima a zatim o povlasticama. I to samo toliko, koliko je potrebno, da se bolje shvate i razumiju pojedina ovlaštenja i povlastice, koje su biskupi dobili našim Motuproprijem.

I. OVLAŠTENJA DANA BISKUPIMA

1.— *Narav vlasti dobivene ovlaštenjima.* Već je spomenuto u uvodu da ovlaštenja dana našim Motuproprijem *iure* pripadaju biskupima. Zato se ona odnose na njihovu redovnu vlast (potestatem ordinariam), jer je na temelju samog zakona spojena s njihovom biskupskom službom (usp. k. 196 § 1). Ali ta redovna vlast nije vlastita (propria) nego zamjenična (vicaria), jer je biskupi izvršuju u papino ime. Nadalje ta je vlast kumulativna (potestas cumulativa) s Rimskom Kurijom obzirom na neka ovlaštenja, koja je Rimaska Kurija već prije dobila od pape. U našem pak Motupropriju nema nikakve zaporke, kojom bi ta ovlaštenja bila dokinuta. Zato se Rimaska Kurija može njima i nadalje služiti, makar ih imaju i biskupi, ako se tko na nju obrati. Ali ovlaštenja, dobivena Motuproprijem, ne mogu se bez daljnjega preni-

jeti na druge osobe (delegirati) nego samo u ospegu, koji je donio Motuproprij. O tome će pak biti riječi malo kasnije.

2.— *Osobe, kojima ovlaštenja iure pripadaju.* Iz samog Motuproprija izrijeком proizlazi, da ovlaštenja iure pripadaju u prvom redu sjeđinim biskupima. Oni se njima mogu služiti od časa, kada u smislu odredbe k. 334 § 2 i 3 uđu u kanonski posjed svoje biskupije, iako još nisu primili biskupskoga posvećenja.

Nadalje po Motupropriju ova ovlaštenja također iure pripadaju:

1) Samosvojnim opatima i prelatima i to od časa, kada su prema odredbi k. 332 § 1 ušli u posjed svoje opatiije ili prelature bez razlike, da li su već primili blagoslov, ukoliko ga po odredbi Svete Stofice ili po vlastitim ustanovama moraju primiti.

2) Apostolskim administratorima koji su trajno postavljeni na upravu biskupije, samosvojne opatiije ili prelature nakon što su u smislu odredbe k. 313 ušli u posjed svoje službe.

3) Apostolskim vikarima i prefektima i to od časa, kada u smislu odredbe k. 293 § 2 uđu u posjed svoga područja, iako nisu biskupi. U Motupropriju naime još piše, da i u smislu sadašnjeg kanonskog prava svi ovi »in suo territorio iisdem iuribus et facultatibus gaudent, quae in propriis dioecibus competunt Episcopis residenti-alibus«.

Međutim u Motupropriju ne spominje se koadjutor, koji se daje posve nemoćnom biskupu, i kaptolski vikar, koji u smislu kanonskih propisa sede vacante upravlja biskupijom, samosvojnomo opatijom ili prelaturom. Ali navedenom koadjutoru u smislu odredbe k. 351 § 2 pripadaju sva biskupska prava i dužnosti, ako u apostolskom pismu o njegovom postavljenju nije drugačije predviđeno. Na kaptolskog vikara pak prema odredbi k. 435 § 1 prelazi sva redovna biskupova poglavarska vlast u duhovnim i vremenitim stvarima, izuzevši samo ono, što mu je izrijeком u zakonu zabranjeno. Budući da u našem Motupropriju nema nikakve protivne zaporke, to obzirom na ova ovlaštenja treba primijeniti opća pravna načela i propise. Stoga spomenutom koadjutoru i kaptolskom vikaru iure pripadaju ova ovlaštenja. Napose ako imamo na umu zakonodavčevu namjeru, da »efficacius expeditiusque reddatur pastorale munus«, koju ovi obavljaju. Samo se po sebi razumije, da se ovi mogu služiti ovlaštenjima, kada propisno prime u posjed svoju službu.⁴

3.— *Povjerba (delegatio) ovlaštenja.* Prema načelu uzakonjenom u k. 199 § 1 svaki onaj, »koi ima redovnu poglavarsku vlast, može je prenijeti (povjeriti, delegirati) na drugoga u cijelosti ili djelomično, ako nije izrijeком drukčije predviđeno u zakonu«. Međutim u našem Motupropriju je izrijeком drukčije određeno: »Quoniam de facultatibus praestantissimis agitur, eas ita concedimus, ut aliis delegari non possint praeter quam Coadiutori, Auxiliaribus et Vicario Generali, nisi in singularum facultatum concessione aliud expresse caveatur«. Prema tome ovlaštenja se ne mogu povjeriti bilo komu. Motuproprij je povjerbu, kako vidimo, ograničio samo na neke određene osobe, a to su:

4. BELLUCO, n. dj., str. 30 i BUJJS, n. dj., str. 9.

1) Koadjutor bez razlike, bilo da se daje za biskupovu osobu s pravom nasljedstva ili bez toga prava, bilo da se daje za biskupsko sjedište. Koadjutor dan za biskupsko sjedište može izvršivati povjerena ovlaštenja i sede vacante, jer na temelju odredbe k. 355 § 3 on i tada ostaje u službi.

2) Pomoćni biskupi. Oni se u pravilu daju za pomoćnika biskupovoj osobi (usp. k. 350 § 3). Ukoliko ih u biskupiji ima više, mogu se ovlaštenja na sve prenijeti. Ali u smislu odredbe k. 355 § 2, kada prestane služba biskupu, tada prestaje i služba njegovog pomoćnog biskupa, osim ako je u apostolskom pismu o njegovom imenovanju drukčije predviđeno. Prema tome prestaje mu i povjerena vlast, da se služi ovlaštenjima.

3) Generalni vikar. Prema sadanjem kanonskom pravu generalnog vikara može imenovati sjedišni biskup (usp. k. 366 § 1), samosvojni opat ili prelat (usp. k. 323 § 3) i trajno postavljeni apostolski administrator (usp. k. 315 § 1). Što više, u pojedinoj biskupiji može se imenovati više generalnih vikara (usp. k. 366 § 3). U takvom se slučaju mogu prenijeti ovlaštenja na sve generalne vikare. Razumije se, ova-ko povjerenom vlašću mogu se služiti, dok su u službi. Ali posebice se napominje, da im služba ne prestaje sede impedita (usp. k. 429 § 1), dok im među ostalim načinima prestaje sede vacante (usp. k. 371). Međutim u smislu odredbe k. 366 § 3 za slučaj odsutnosti ili spriječenosti generalnog vikara, može biskup postaviti drugoga svećenika, koji će ga zamjenjivati (*qui eius vices suppleat*). Takav zamjenik postaje mjesnim Ordinarijem kao i generalni vikar na temelju k. 198, jer obnaša službu i vlast generalnog vikara.⁵ Takvom zamjeniku biskup može povjeriti ovlaštenja.⁶

Pripominje se, da neki biskupi mjesto generalnog vikara postavljaju sebi za pomagača u upravi biskupijom tzv. biskupskog delegata. Ovomu za pravno valjano i dopušteno djelovanje biskup podjeljuje u opsegu kanonskih propisa povjerenu (delegiranu) vlast *ad universitatem causarum*. Međutim takvom pomagaču ne može u smislu našeg Motuproprija povjeriti ovlaštenja.

4) Vikar delegat, kojega u misijskim krajevima mogu sebi za pomagača postaviti apostolski vikari i prefekti na temelju ovlaštenja Svetoga Zbora za širenje vjere.⁷ To izrijeckom stoji u Motupropriju: »quamvis Vicarii et Praefecti Apostolici nequeunt Vicarium Generale constituere, iidem tamen has facultates ... suo quisque Vicario Delegato legitime delegare valeant«.

Svima navedenima mogu se povjeriti sva ovlaštenja sadržana u Motupropriju ili samo neka i to trajno ili samo za pojedini čin. Najprikladnije je, da se povjerba podijeli pismeno, ali to se ne traži za valjanost

5. CAPPELLO F., *Summa Juris Canonici*. Romae 1938, vol. 13, str. 507 s; usp. također CHELODI-CIPROTTI, *Jus canonicum de personis*?, Trento 1942, str. 311 s.

6. BELLUCO, n. dj., str. 32.

7. AAS 1920, str. 120; usp. SARTORI-BELLUCO, *Enchiridion canonicum*¹⁸, Romae 1961, str. 59 uz kan. 309.

podjelbe. Međutim prema sadržaju našeg Motuproprija ovlaštenja se ne mogu dalje prenositi odnosno povjeravati (subdelegirati).⁸

4.— *Osobe, nad kojima biskupi mogu izvršivati vlast dobivenu ovlaštenjima.* Kako nam je poznato, biskupi imaju poglavarsku vlast (potestatem iurisdictionis) i ređeničku vlast (potestatem ordinis). Nad kojim se osobama može izvršivati poglavarska vlast dobivena ovlaštenjima, treba primijeniti opće pravna načela sadanjeg kanonskog prava, koja su sadržana u k. 201.

Prema odredbi § 1 k. 201 »poglavarska vlast može se izravno izvršivati samo nad svojim podložnicima«. Prema ovom načelu biskupovi su podložnici:

1) Svjetovni duhovnici, koji su propisno inkardinirani u njegovoj biskupiji (usp. k. 111 § 2 i sl.).

2) Vjernici, koji u njegovoj biskupiji imaju pravo ili nepravo prebivalište.

Svi su ovi u potpunom smislu (pleno iure) biskupovi podložnici. Prema načelu sadržanom u istom k. 201 § 3 može biskup nad njima izvršivati dragovoljnu ili milosnu vlast (potestatem voluntariam seu non iudicialeam seu gratiosam) ne samo dok borave na njegovom području, nego također dok se nalaze izvan njegova područja, ali samo ako u pojedinim slučajevima nije sigurno protivno iz naravi stvari ili ako zakonom nije drukčije određeno.

3) Beskućnici samo za vrijeme dok stvarno borave u njegovoj biskupiji (usp. k. 94 § 2).

4) Stranci (peregrini) su također podložnici biskupa, na čijem se području nalaze kao stranci, ali ne pleno iure kao i vlastiti vjernici, nego samo prigodni podložnici. Naime samo u onim slučajevima, u kojima to zakon nalaže (usp. k. 14) ili dopušta. Tako na pr. stranac se može ispovjediti na području bilo kojeg biskupa (usp. k. 881 § 1) ili zadržati oproštenja (usp. k. 927) ili primiti i druge neke milosti.

5) Strani svećenici, koji kroz neko vrijeme ili trajno obnašaju kakvu dužnost u biskupiji, na pr. predana je takvom svećeniku na upravu neka upražnjena župa ili pomažu na župama kao duhovni pomoćnici ili za vrijeme dok drže pučke misije odnosno duhovne vježbe i slično.⁹ Ti su dakle svećenici biskupovi podložnici u toliko, u koliko u njegovoj biskupiji kao stranci izvršavaju kakvu službu. Zato biskup može svojom vlašću na temelju i u okviru zakona ili ovlaštenja podijeliti tim svećenicima milosti, koje idu u korist vjernika na pr. binacije, ili su u korist tih svećenika na pr. zamijeniti molenje časoslova.

6) Redovnici, također i izuzeti, dok borave na biskupovom području također su u nekim predmetima njegovi podložnici. Prema tome biskup im može svojom vlašću na osnovu i u opsegu zakona ili ovlaštenja podijeliti razne milosti, koje su u korist vjernika ili su u korist tih redovnika.

8. BUIJS, n. dj., str. 11 s.

9. BUIJS, n. dj., str. 12 s.

Ovime smo iscrpli, koji su i u kakvoj su mjeri biskupovi podložnici, odnosno nad kim biskupi mogu izvršivati svoju poglavarску vlast. O ređeničkoj vlasti biskupa naš Kodeks kanonskog prava posebice ništa ne govori. Međutim na temelju podijeljenog ovlaštenja biskup može svoju ređeničku vlast prenijeti na običnog svećenika, na pr. može ovlaštiti određene svećenike, da mogu u određenim okolnostima podjeljivati sakramenat svete potvrde.

Dakle nad svim spomenutim podložnicima biskupi mogu izvršivati svoju vlast dobivenu ovlaštenjima, sadržanima u našem Motupropriju. Tim se ovlaštenjima s obzirom na podložnike mogu služiti na temelju općih načela kanonskog prava i u opsegu, iznesenom u svakom pojedinom ovlaštenju. Međutim podložnici se mogu služiti podijeljenim milostima na temelju ovih ovlaštenja i to:

a) Svagdje, gdje god se nalaze, bilo na podjeljiteljevom području ili izvan njega, u koliko je milost dana »intuitu personae«, na pr. ovlaštenje br. 5, 6, 10, 15, 16 itd.

b) Samo na podjeljiteljevom području, u koliko je milost dana zbog mjesnih okolnosti, na pr. ovlaštenje br. 2, 3, 4 itd., ili se milost odnosi samo na stvari i mjesta, na pr. ovlaštenje br. 13, 24, 27 itd.

II. POVLAŠTICE DANE BISKUPIMA

1.— *Narav povlastica.* U uvodu je već utvrđeno, da su povlastice, koje su dane biskupima našim Motuproprijem, izjednačene s povlasticama, koje biskupi uživaju na temelju Kodeksa kanonskog prava. Naime u k. 349 je označeno, koje povlastice imaju biskupi. Zbog toga ove povlastice biskupi imaju kao privilegia a iure delegata.

Prema kanonističkoj nauci svaka povlastica daje neku pogodnost. Ali značenje riječi povlastica može se uzeti u užem i širem smislu. U užem smislu povlastica je »lex privata speciale favorem contra vel praeter ius commune concedens«. Takva se naime povlastica daje posebnim činom nadležnog crkvenog poglavara. Povlastica pak u širem smislu je »lex singularis favorabilis«. A takva se povlastica daje zakonom i to zajednici, koja je sposobna primiti zakon. Tako su zakonom dobili povlastice na pr. svi duhovnici (usp. kk. 118 i sl.), redovnici (usp. kk. 613 i sl.) i drugi. Ove su povlastice po svojoj naravi pravi zakoni, ali se ipak nazivaju povlasticama, jer daju neku pogodnost, koja je contra vel praeter ius commune.¹⁰ Upravo takve su povlastice, koje su i biskupi primili Kodeksom u k. 439 i našim Motuproprijem.

Općenito govoreći povlastice s obzirom na nosioca, komu se povlastice podjeljuju, one su osobne (privilegia personalia), koje su izravno i neposredno dane osobama kao takvima, i stvarne povlastice (privilegia realia), koje su izravno i neposredno vezane uz neku stvar, a neizravno i posredno preko stvari daju se osobama. Povlastice, dane našim Motuproprijem biskupima, jesu osobne povlastice, jer su podijeljene

10. Usp. WERNZ-VIDAL, *Jus canonicum*, Romae 1938, t. I, str. 343; CICOGNANI-STAFFA, *Commentarium ad librum primum Codicis j. c.*, Romae 1942, vol. II, str. 460 s.

izravno i neposredno fizičkim osobama, koje sačinjavaju biskupski zbor kao jedan stalež, sposoban da primi zakon.

2.— *Osobe, kojima su dane povlastice.* Povlastice su dane samo biskupima bez razlike sjedišnim ili naslovnim. Sve su druge osobe isključene, makar upravljaju biskupijom bilo redovnom bilo povjerenom vlasti. To jasno proizlazi iz naslova pod II našeg Motuproprija, pod kojim su povlastice iznesene, i to iz riječi: »Privilegia ... omnibus Episcopis sive residentialibus sive titularibus competent«.

Biskupi se pak njima mogu služiti od časa, kada prime vjerovnu obavijest o svom kanonskom postavljenju. To također izrijeком stoji u naslovu pod II u riječima: »ab accepta authentica notitia canonicae provisionis«. Iste riječi upotrebljava i odredba k. 349 § 1 za povlastice, koje biskupima daje Kodeks kanonskog prava. Prema tome ovim se povlasticama mogu služiti već prije nego su primili biskupsko posvećenje.

*

Ovo kratko predavanje o sadržaju samog Motuproprija te općenito i u glavnim crtama o ovlaštenjima i o povlasticama uvod je u popodnevni rad pravne sekcije. Kroz popodnevno vrijeme bit će govora o pojedinim ovlaštenjima i povlasticama kao i o drugim pravnim problemima, koji dušobrižnike posebice zanimaju.

SUMMARIUM

Litteris Apostolicis *Pastorale munus*, Motu proprio die 30 Novembris anno 1963 datis, Romanus Pontifex Paulus VI facultates et privilegia quaedam Episcopis concedit eo, ut Episcopi a die 8 Decembris 1963 iis legitime uti valeant. Imprimis breviter exponitur sensus ac vis ipsius Motu proprii. Deinde generatim loquitur I de facultatibus et II de privilegiis.

I. — 1. De natura facultatum; 2. de personis, quibus facultates iure competunt; 3. facultates nequeunt delegari, exceptis, aliquibus determinatis personis; 4. de personis, erga quas Episcopi facultates exercere possunt.

II. — 1. De natura privilegiorum; 2. de personis, quibus privilegia concessa sunt.